

Dönem : 1

Toplantı : 4

MİLLET MECLİSİ S. Sayısı : 938 e | nci ek

Çanakkale Milletvekili Şefik İnan ile Çorum Milletvekili Hilmi İncesulu'nun, 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun yürürlüğe girdiği tarihten önce 11 Ağustos 1325 (1909) tarihli Askerî Tekaüt ve İstifa Kanunu ile Memurini Mülkiye Tekaüt Kanunu ve tadilatı ile, 11 Haziran 1930 tarihli ve 1683 sayılı Askerî ve Mülki Tekaüt Kanunu ve tadilatı gereğince kendilerine emekli, âdi mâlûl, vazife mâlûlü, dul ve yetim maaşı bağlanmış olanların aldıkları aylıklarının ayarlanması hakkında kanun teklifi ve Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa ek ve geçici maddeler eklenmesi hakkında kanun tasarısı ve Plân Komisyonu raporu (2/599, 1/870)

T. C.

Başbakanlık

Kanunlar ve Kararlar

Tetkik Dairesi

Sayı : 71 - 123/2751

24 . 6 . 1965

Millet Meclisi Başkanlığına

Devlet Personel Heyetince hazırlanan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine arzı Bakanlar Kurulunca 18 . 6 . 1965 tarihinde kararlaştırılan «Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa ek ve geçici maddeler eklenmesi hakkında kanun tasarısı» gerekçesi ilişik olarak sunulmuştur.

Gereğinin yapılmasını rica ederim.

Başbakan

Suad Hayri Ürgüplü

G E R E K Ç E

Memleketimizde emekli, dul ve yetim aylığı alanların 1965 yılı başındaki sayısı 184 811 dir. Bu hak sahipleri başlıca üç kategoriye ayrılmış bulunmaktadır:

1. 11 Ağustos 1909 (1325) tarihli Askerî ve Mülki Tekaüt kanunlarına göre aylık bağlanmış olanlar,
2. 3 Haziran 1930 tarihli ve 1683 sayılı Askerî ve Mülki Tekaüt Kanununa göre aylık bağlanmış olanlar,
3. 17 Haziran 1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa göre aylık alanlar.

1 . 1 . 1950 tarihinden önce emekli, dul ve yetim aylığı bağlanmış olanlardan mühim bir kısmı Hazine'den, bir kısmı da katma bütçeli dairelerle diğer sandık ve kurumlardan, bu tarihten sonra, 5434

sayılı Kanun gereğince emekli, dul ve yetim aylığı bağlanmış olanlar (kaldırılan sandıklardan devredilen bir kısım emekli, dul ve yetim dâhil) aylıklarını Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığından almaktadır.

1965 yılı başındaki emekli, dul ve yetim aylığı alanların sayısı ve yıllık tutarları kurumlara göre şöyledir:

Sayısı	Kurumu	Yıllık ödeme
90 688	T. C. Emekli Sandığı	498 818 424
79 612	Hazine	240 850 000
4 299	Özel İdare Zat Maaşları Sandığı	9 137 913
4 210	T. C. Devlet Demiryolları Emekli San.	8 946 955
2 274	Askerî Fab, Tekaüt ve Muavenet San.	6 643 307,88
2 051	PTT İşletmesi Genel Müdürlüğü	3 247 128
553	Vakıflar Genel Müdürlüğü	1 204 866
507	Orman Genel Müdürlüğü	852 124,73
339	Denizcilik Bankası T. A. O.	589 712,96
219	Ziraat Bankası	348 100,56
38	Hudut ve Sahiller Sağlık Gn. Md.	113 453,52
12	İstanbul Üniversitesi	42 860,76
5	Devlet Hava Meyd. İşl. Gn. Md.	7 419,60
3	İstanbul Teknik Üniversitesi	15 378,72
1	Beden Terbiyesi Genel Md.	9 574,20
184 811	Toplamı	770 827 219,29

Yukarıda yazılı olanlardan T.C. Devlet Demiryolları İşletmesi İşçileri Emekli Sandığı ile, Askerî Fabrikalar Tekaüt ve Muavenet Sandığının, 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununun geçici 2 ve 3 ncü maddelerine göre, özel bir kanunla Sosyal Sigortalar Kurumuna devri gerekmektedir.

Halen yürürlükte bulunan mevzuatımızla, kaldırılmış olan hükümlere göre bağlanan emekli, dul ve yetim aylıklarında memurların son aylığı ile hizmet süresi esas tutulmaktadır.

Hayat seviyesinin yükselmesi dolayısıyla, zaman zaman memurların derece ve rütbe aylıklarında artırımlar olmuş, bu sebeple, muhtelif tarihlerde bağlanan emekli, dul ve yetim aylıkları arasında farklar husule gelmiştir. Bu farkların, yapılan yükseltmeler ve zam yapılması suretiyle, mümkün olduğu kadar giderilmesine çalışılmıştır. Bu cümleden olarak :

1. 1909 (1325) tarihli kanunlara göre bağlanmış olan emekli, dul ve yetim aylıklarına, 5434 sayılı Kanun uyarınca, (daha önce yapılan bütün zamlar ve tahsisat toplamına) % 60 ve 7236 sayılı Kanunla % 110 - 135, son olarak da, 28.2.1961 tarihli ve 279 ve 25.1.1962 tarihli ve 5 sayılı kanunlarla % 35 oranında zam yapılmıştır,

2. 1683 sayılı Kanuna göre bağlanmış olan aylıklar, 5434 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihteki aynı hizmet ve aynı aylığa göre bağlanması gereken miktarlara yükseltilmiştir. Bilâhara, 7236 sayılı Kanunla % 100, 279 ve 5 sayılı kanunlarla % 35 oranında zam yapılmıştır.

3. 5434 sayılı Kanuna göre bağlanmış olan emekli, dul ve yetim aylıklarına ise, 7236 sayılı Kanunla % 100, 279 ve 5 sayılı kanunlarla % 35 zam yapılmıştır.

Bütün bu zamlara rağmen, emekli, dul ve yetim aylıkları arasındaki farklar giderilememiştir. Hizmet süresi, rütbe ve unvanları aynı olanların emekli aylıklarında görülen bu farklar emekli kanunları hükümlerinden ziyade, bilhassa hizmetlere ait derece aylıklarının yükseltilmesinden ve bâzi özel hükümlerle bir kısım memurlara daha üstün haklar tanınmasından veya bâzi hizmetlerde yeni

kademeler kabul edilmesinden ileri gelmektedir. Bu sebeplerle 1.1.1950 tarihinden önce aylık bağlanmış olanlar, geçim darlığından bahsile, aylıklarının emsalleri seviyesine getirilmesi isteğinde bulunmuşlardır. Emeklilik rejimi, belli bir hizmet süresinden sonra emekliye ayrılmış olanların geçimlerini sağlama amacını güttüğünden, çalışan memurların geçim şartlarının düzenlenmesine paralel olarak, emekli, dul ve yetimlerin de durumlarının düzenlenmesi zorunluğuna bulunmaktadır.

Halen Büyük Millet Meclisine sunulmuş bulunan Devlet Memurları kanun tasarısı, sosyal güvenliğin korunmasını sağlayıcı hükümler getireceğinden, buna uygun olarak da yeni emeklilik rejiminin hazırlanmasına başlamıştır. Yeni emeklilik rejiminde prensip itibariyle memur aylıklarında yapılacak yükseltmelerin emekli, dul ve yetim aylıklarında da uygulanması gerekeceğinden, bundan sonra farklar olmayacaktır.

Bu tasarı ile, Bakanlar Kurulunun 8 . 5 . 1963 tarihli ve 6/1701 sayılı Kararının 40 nci maddesindeki, eski emekli aylıklarının mümkün olduğu kadar iyileştirilmesi, hükmü de dikkate alınarak, birinci merhalede 1 . 1 . 1950 tarihinden önce bağlanmış olan aylıkların yükseltilmesi sağlanacaktır. Ayrıca, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununda kabul edildiği ve diğer yabancı memleketlerde uygulandığı gibi, emekli aylıklarında bir (alt sınır) prensibi de getirilmiş bulunmaktadır. Bu suretle, işçi ve memur emekli aylıkları arasındaki (memur emeklileri aleyhine olan) farklılık birinci merhalede ortadan kaldırılmış olacaktır. İkinci merhalede, yeni emeklilik rejimi bu kanun tasarısı ile yapılacak düzenlemeyi göz önüne alarak, iki rejime indirilen ayrılığı giderecek ve emeklilik sisteminde birliği sağlayacaktır.

Tasarının 1 nci maddesiyle, 5434 sayılı Kanuna bir ek madde ile, üç geçici madde eklenmesi öngörülmektedir.

Ek madde, çeşitli emekli kanunlarına göre bağlanmış veya bağlanacak olan emekli, âdi mâlûllük veya vazife mâlûllüğü aylıkları için, Sosyal Sigortalar Kanununda tesbit edildiği gibi, bir (alt sınır) konulması hükmünü getirmektedir. Alt sınır, memleketin ekonomik durumu ve genel geçim şartları göz önünde tutularak, Bakanlar Kurulunca yükseltilebilecektir.

Maddenin ikinci fıkrasında, emeklinin dul ve yetimlerine bağlanacak aylıkların toplamının da alt sınırdan aşağı olamayacağı hükmü yer almaktadır. Emeklinin ölümü halinde, aile yükünde önemli bir azalma olmayacağı düşüncesiyle, hak sahibi tek kişi de kalsa bundan daha az aylık almaması uygun görülmüştür.

Maddenin üçüncü fıkrasıyla, vazife sırasında mâlûl olan erlere, (harb mâlûlü erler dâhil), bunların dul ve yetimlerine de alt sınırından faydalanma hakkı tanınmıştır.

Bu madde hükmünden, emekli aylığı şeklinde (son hizmet zammı) alanlarla bunların dul ve yetimlerinin de faydalanacakları tabiidir.

Geçici 1 nci madde, emekli âdi mâlûllük, vazife mâlûllüğü, dul ve yetim aylıklarının düzeltilmesinde ne gibi hususların dikkate alınacağını göstermektedir. Yukarıda genel olarak açıklandığı gibi, 5434 sayılı Kanundan önce emekli, dul ve yetim aylığı bağlanmış ve aylıklarına aynı kanunun geçici maddeleri uyarınca % 60 zam yapılmış veya yükseltilmiş olanlar bu düzeltmeden faydalanacaktır. Subay ve askerî memurların rütbe aylıklarında 5434 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği yıl içinde, 17 . 3 . 1950 tarihli ve 5609 sayılı Kanunla bâzı değişiklik yapılmış olduğundan, bu kanunla kabul edilen rütbe aylıklarının dikkate alınması uygun görülmüştür.

Yükseltmelerde, 1 . 1 . 1950 tarihindeki veya 17 . 3 . 1950 tarihli ve 5609 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihteki rütbe, kadro unvanı ve derecelerin nazara alınacağı açıklandığına göre, bu tarihlerdeki muadili rütbe, kadro unvanı ve derecelerin esas tutulacağı tabiidir. Bu işlemlerde ayrıca, işgal ettikleri kadrolarda bir veya iki üst derece aylığını müktesep hak olarak almış olanların bu durumları da dikkate alınacaktır.

Geçici 2 nci madde ile 1 . 1 . 1950 tarihine kadar bağlanmış olan emekli dul ve yetim aylıkları geçici birinci maddede yazılı tarihlerdeki emsalleri seviyesine getirileceğinden, bunun sağlanması için rütbe, kadro unvanı ve dereceler göz önünde tutulacak, Başbakanlık Devlet Personel dairesiyle, Maliye Bakanlığı ve ilgili kurumların birlikte hazırlayacağı teklifler, Devlet Personel

heyetinin istişari kararı alınarak, Bakanlar Kuruluna sunulacaktır. Bu hükmün konulması, geçmiş yıllarda mevcudolan bazı rütbe ve unvanların kısmen değişmiş veya kaldırılmış olmasından ileri gelmektedir.

Hak sahiplerinin aylıklarında yapılacak yükseltmelerin, ilgililerin kurumlarınca veya sandıklarınca (müracaatları beklenmeksizin) yapılması uygun görülmüştür.

Maddede yükseltmelerden sonra, muhtelif zamanlarda yapılmış olan zamlardan hangilerinin verilip, hangilerinin verilmeyeceği gösterilmiştir. Aylıklar, geçici 1 nci maddede yazılı tarihlerdeki emsallerinin seviyesine getirileceğinden 1 . 1 . 1950 tarihinden önce yapılmış olan zamlar dikkate alınmayacak, ancak bu tarihten sonra emsalinin aylığına yapılan zamlar ilâve olunacaktır.

Ayrıca yükseltmelerden sonra ele geçecek aylık tutarının halen alınmakta olan aylık tutarımdan az olamayacağı açıklanmıştır.

Geçici 3 ncu madde, aylıklardaki düzeltmenin en kısa zamanda gerçekleşmesini sağlamak üzere, yapılması zorunu görülen fazla çalışmanın ne suretle yapılacağını ve bu işlerde çalıştırılacakların ücretlerinin ne suretle karşılanacağını göstermektedir. Fazla çalışma ücretleri ilgili kurumların bütçelerinde mevcut (emekli, dul ve yetim aylık ve ödenekleri) bölümünden karşılanacak, ödemenin şekli ve miktarı Bakanlar Kurulunca tesbit olunacaktır.

Tasarımın ikinci maddesi ile, hazırlık çalışmalarının kanunun yayımı tarihinden, yükseltme ve ayarlamalara ait ödemelerin de kanunun yayımının takibeden malf yıl başından itibaren yürürlüğe gireceği öngörülmüştür.

3 ncu madde - Kanun hükümlerinin Bakanlar Kurulunca yürütüleceğini göstermektedir.

TASARININ MALİ PORTESİ

1. T. C. Emekli Sandığı ve Hazine

Aylıkları 250 liraya yükseltileceklerin yıllık külfeti		Aylıkları 250 liranın üstünde yükseltileceklerin yıllık külfeti		Toplam	K u r u m
Sayı	Yıllık külfet	Sayı	Yıllık külfet		
23 719	30 175 885			30 175 885	Emekli Sand. (250 den fazla olanla beraber)
	68 228 870		16 099 144	84 328 014	Hazine
	98 404 755		16 099 144	114 503 899	Toplam

2. Diğer kurumlar

4 263	3 478 672	981	766 385	4 245 057	Özel idareler
191	176 352	4 019	1 788 000	1 964 352	Devlet Demiryolları
84	102 022	2 190	1 228 662	1 330 684	Askerî Fabrikalar
2 051	1 781 786		375 224	2 157 010	PTT Genel Müdürlüğü
407	566 437	146		566 437	Vakıflar
496	1 207 152	4	22 360	1 229 512	Orman Genel Müdürlüğü
308	474 360	31	27 786	502 146	Denizcilik Bankası
167	175 205	40	19 100	194 305	Ziraat Bankası
38	22 600			22 600	Hudut ve Sahiller Sağlık Gn. Md.
12	8 500			8 500	İstanbul Üniversitesi
		5	3 200	3 200	Hava Meydanları
1	950			950	Beden Terbiyesi
		3	3 600	3 600	Teknik Üniversite
	7 994 036		4 234 317	12 228 353	Toplam
	106 398 791		20 333 461	126 732 252	Genel toplam

Not : Tasarının yıllık mali külfetinin (% 60,6) sı Hazine, (% 29) u T. C. Emekli Sandığı ve (% 10,5) u da diğer sandık veya kurumlar tarafından karşılanacaktır.

Yüksek Başkanlığa

Gündemin dört sıra numarasında kayıtlı olup görüşülmekte bulunan (Çanakkale Milletvekili Şefik İnan ile Çorum Milletvekili Hilmi İncesulu'nun, 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun yürürlüğe girdiği tarihten önce 11 Ağustos 1325 - 1909 tarihli Askerî tekaüt ve istifa Kanunu ile Memurini Mülkiye Tekaüt Kanunu ve tadilatı ile, 11 Haziran 1930 tarihli ve 1683 sayılı Askerî ve Mülki Tekaüt Kanunu ve tadilatı gereğince kendilerine emekli, âdi mâlül, vazife mâlül, dul ve yetim maaşı bağlanmış olanların aldıkları aylıklarının ayarlanması hakkındaki kanun teklifi) yerine şifahen arz ettiğimiz sebepler muvaceshinde, Hükümetçe hazırlanıp, Maliye Komisyonunca aynen kabul edilen ve Komisyonumuzda görüşülerek benimsenen ilişikteki gerekçeye bağlı metnin müzakereye esas alınmasını saygılarımızla arz ederiz.

Bütçe ve Plân Komisyonu Başkanı	Sözcü		
Aydın	Sakarya	Bursa	Artvin
<i>I. Sezgin</i>	<i>N. Bayar</i>	<i>A. Türkel</i>	<i>S. O. Avca</i>
Konya	Trabzon	Balıkesir	Erzurum
<i>R. Özal</i>	<i>A. Ş. Ağanoğlu</i>	<i>A. A. Bolak</i>	<i>N. Diler</i>
Ankara	Adana	Kars	Erzurum
<i>I. Seçkin</i>	<i>K. Sarıbrahimoğlu</i>	<i>K. Okyay</i>	<i>A. Şenyurt</i>
	Konya		
	<i>H. C. Yılmaz</i>		

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa ek ve geçici maddeler eklenmesi hakkında kanun tasarısı

MADDE 1. — 8 . 6 . 1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa aşağıdaki maddeler eklenmiştir :

EK MADDE — Çeşitli emekli kanunlarına göre bağlanmış ve bağlanacak olan emekli, âdi mâlülük veya vazife mâlüllüğü aylıklarının alt sınırı 250 liradır. Bu alt sınır, memleketin ekonomik durumu, genel geçim şartları ve malî imkânlar göz önünde bulundurulmak ve Başbakanlık Devlet Personel Heyetinin istişari kararı alınmak suretiyle, Bakanlar Kurulunca artırılabilir.

Dul ve yetim aylıklarının toplamı alt sınırdan aşağı olamaz. Aylık alan tek kişi de olsa bu hüküm uygulanır.

Vazife mâlülü erlerle, bunların dul ve yetimleri de aynı haklardan faydalanırlar.

GEÇİCİ MADDE 1. — 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunundan önceki hükümlere göre bağlanan ve aynı kanunun geçici maddeleri uyarınca % 60 zam yapılmış veya yükseltilmiş olan emekli, âdi mâlülük, vazife mâlüllüğü veya dul ve yetim aylıkları 1 . 1 . 1950 tarihindeki (Subay ve askerî memurlarda 17 . 3 . 1950 tarihli ve 5609 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği

tarihteki) rütbesi, kadro unvanı, derecesi, fiilî ve itibari hizmet süresi aynı olanlara o tarihlerde bağlanması gereken aylık miktarlarına yükseltilir.

GEÇİCİ MADDE 2. — Yükseltmeye esas olacak rütbe, kadro unvanı ve derece eşitlikleri; özel, teadül ve kuruluş kanunları hükümleri, eşitlikleri bulunamayanlar için, görevlerin nitelikleriyle geçici 1 nci maddede gösterilen tarihlerdeki benzerleri göz önünde bulundurulmak suretiyle, Devlet Personel Dairesi, Maliye Bakanlığı ve ilgili kurumların birlikte hazırlıyacakları teklif üzerine, Devlet Personel Heyetinin istişari kararı alınarak, Bakanlar Kurulunca takdir ve tesbit olunur.

Yükseltmeler, ilgililerin bağlı oldukları kurumlarca veya sandıklarca yapılır. Yükseltmelerde 5434 sayılı Kanun ve daha önceki kanunlarla yapılan zamlar ödenmez.

Ancak, 1 . 1 . 1950 tarihinden sonra 27 . 2 . 1959 tarihli ve 7236 sayılı, 28 . 2 . 1961 tarihli ve 279 sayılı, 25 . 1 . 1962 tarihli ve 5 sayılı kanunlarla yapılan zamlar eklenir.

Şu kadar ki, 7236 sayılı Kanunla % 100 oranının üstünde yapılan zamlar nazara alınmaz.

Yukarıdaki hükümlere göre düzeltilecek aylıklar halen alınmakta olan aylık miktarından daha az olamaz.

GEÇİCİ MADDE 3. — Bu kanunun uygulanmasına ait belgelerin incelenmesi, işlemlerinin tamamlanarak, ödemenin zamanında yapılabilmesinin sağlanması maksadıyla uygulanacak usulle, çalışma saatleri dışında görevlendirilecek personele ve Sayıştay mensuplarına verilecek fazla çalışma ücretleri ilgili kurumların bütçelerinden (emekli, dul ve yetim aylık ve ödenekleri bölümünden) karşılanmak üzere, Bakanlar Kurulunca tesbit olunur.

MADDE 2. — Bu kanun gereğince yapılacak yükseltme ve ayarlamalara ait ödemeler kanunun yayımını takibeden malî yıl başından, diğer hükümler yayımı tarihinden itibaren yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

18 . 6 . 1965			
Başbakan <i>S. H. Ürgüplü</i>	Devlet Bakanı ve Başb. Yardımcısı <i>S. Demirel</i>	Devlet Bakanı <i>H. Ataman</i>	Devlet Bakanı <i>M. Altınsoy</i>
Devlet Bakanı <i>Ş. İnal</i>	Adalet Bakanı <i>İ. Baran</i>	Millî Savunma Bakanı <i>H. Dınçer</i>	İçişleri Bakanı <i>İ. H. Akdoğan</i>
Dışişleri Bakanı <i>H. Işık</i>	Maliye Bakanı <i>İ. Gürsan</i>	Millî Eğitim Bakanı <i>C. Bilgehan</i>	Bayındırlık Bakanı <i>O. Alp</i>
Ticaret Bakanı <i>M. Zeren</i>	Sağ. ve Sos. Yar. Bakanı <i>F. Sükan</i>	Gümrük ve Tekel Bakanı <i>A. Topaloğlu</i>	Tarım Bakanı <i>T. Kapanlı</i>
Ulaştırma Bakanı <i>M. San</i>	Çalışma Bakanı <i>İ. S. Çağlayançil</i>	Sanayi Bakanı <i>A. N. Erdem</i>	En. ve Tabii Kay. Bakanı <i>M. Turgut</i>
Turz. ve Tanıtma Bakanı <i>Ö. Z. Dorman</i>	İmar ve İskân Bakanı <i>R. İskenderoğlu</i>	Köy İşleri Bakanı <i>S. Öztürk</i>	

